

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2025. № 6.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.6.8>

УДК 636.03:330.3

Т. М. Квятко,

к. е. н., доцент, завідувач відділу координації наукової роботи та підготовки наукових кадрів, IBM НААН

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8963-3696>

О. М. Кравченко,

д. е. н., доцент,

*професор кафедри економіки та бізнес-технологій, ДУ «КАІ»;
провідний науковий співробітник сектору міжнародної наукової діяльності,
IBM НААН*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4935-9965>

Д. В. Людвенко,

д. е. н., доцент, старший науковий співробітник відділу економіки аграрного виробництва, ННЦ «ІАЕ»

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-7908-5718>

ГЛОБАЛЬНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ТВАРИННИЦТВА УКРАЇНИ НА ПРИНЦИПАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

T. Kviatko,

*PhD in Economics, Associate Professor, Head of the Department for the
Coordination of Scientific Work and Training of Scientific Personnel, IVM NAAS*

O. Kravchenko,

Doctor of Economics, Associate Professor,

Professor of the Department of Economics

and Business Technology, SU "KAI";

Leading Researcher in the Sector of International Scientific Activity, IVM NAAS

D. Liudvenko,

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,

Senior Researcher of the Department of Agricultural Production Economics,

NSC "IAE"

GLOBAL TRANSFORMATION OF UKRAINE'S LIVESTOCK SECTOR BASED ON THE PRINCIPLES OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

У статті доведено, що у сучасних умовах економічного розвитку України важливо враховувати вплив новітніх технологій інтенсивного тваринництва на екологічний стан, насамперед на рівень парникових газів, забруднення водних ресурсів, деградацію ґрунтів, біорізноманіття та антибіотикорезистентність. У статті проаналізовано сучасний стан розвитку галузі тваринництва України, визначені причинно-наслідкові зв'язки між рівнем платоспроможності вітчизняних покупців та обсягами виробництва й споживання продукції тваринництва. Авторами доведено, що сталий розвиток галузі тваринництва сприяє розвитку ефективності агропродовольчого комплексу країни у довгостроковій перспективі, захисту природних ресурсів та підвищенню рівня економічної безпеки держави, зокрема шляхом збалансованого розвитку як міських, так і сільських територій. Головним результатом дослідження стало обґрунтування концептуальних підходів щодо функціонування екологоорієнтованого

механізму та систем управління розвитком галузі тваринництва в умовах глобальних трансформацій, що поєднують інноваційні та екологічні практики з одночасною адаптацією до кліматичних змін.

The transformation of the modern space, in particular in the technological, climatic, political, economic and social spheres, requires global changes in the livestock sector in accordance with the principles of sustainable development. The main challenges for scientists, representatives of the agricultural sector and government agencies are innovations in technological and management processes, the search for effective tools for production in conditions of limited resources, and ensuring the sale of high-quality, safe and affordable animal products. In the current economic development of Ukraine, it is extremely important to take into account the impact of modern intensive livestock farming technologies, in particular the concentration of animals in industrial farms, on the environment, primarily on greenhouse gas emissions, water pollution, soil degradation, biodiversity and antibiotic resistance. One of the main areas of focus is to find ways to reduce the negative impact of intensive livestock farming on the environment.

The article analyses the current state of development of the livestock sector in Ukraine and identifies the cause-and-effect relationships between the level of solvency of domestic buyers and the volumes of production and consumption of livestock products. The authors prove that the sustainable development of the livestock sector contributes to the development of the country's agri-food sector efficiency in the long term, protection of natural resources and increase of the economic security of the state, in particular through the uniform development of both urban and rural areas. The main result of the study was the substantiation of conceptual approaches to the functioning of an environmentally oriented mechanism and management systems for the development of the livestock sector in the context of global transformations, combining innovative and environmentally friendly practices with simultaneous adaptation to climate change.

Ключові слова: економіка, тваринництво, трансформація, ефективність, сталий розвиток, управління, екологоорієнтований механізм.

Keywords: economy, livestock, transformation, efficiency, sustainable development, management, ecologically oriented mechanism.

Постановка проблеми. У сучасних умовах господарювання все більшої популярності набувають питання забезпечення населення планети доступними і безпечними продуктами харчування. За прогнозами експертів Food and Agriculture Organisation (FAO) дані тенденції поглиблюватимуться і надалі. Так, наприклад, до 2050 р. у світі стрімко підвищиться попит на продукти тваринного походження (приблизно на 70 %) [1]. Водночас суттєво скорочуються ресурси для виробництва сільськогосподарської продукції, особливо водні (внаслідок забруднення водних джерел, надмірного водокористування, зміни клімату) та земельні, а саме землі сільськогосподарського призначення (внаслідок урбанізації, забруднення, ерозії, деградації та засолення ґрунтів, індустріалізації та видобутку корисних копалин, а також зміни клімату).

Україна має значний потенціал в аграрному секторі економіки (25 % світового запасу чорнозему), проте він використовується не в повній мірі, особливо в галузі тваринництва, яка є фундаментальною основою продовольчої та екологічної безпеки кожної країни, адже відіграє ключову роль у забезпеченні життєдіяльності населення та покращенні рівня його добробуту. Однак процес реформування аграрного сектору України в поєднанні з воєнно-політичною ситуацією створює низку нестандартних викликів, з якими раніше не стикалися стратегічні сектори національної економіки. Не є виключенням у цьому питанні і сектор агропродовольчого виробництва, зокрема галузь тваринництва, яка продовжує зазнавати істотних руйнівних та деструктивних змін. Серед основних причин варто виділити наступні: радикальна трансформація форм власності наприкінці минулого століття; недостатнє фінансування та підтримка галузі з боку держави;

переорієнтація на виробництво продукції рослинництва; урбанізація та демографічна криза, яка, у першу чергу, торкнулася сільського населення; низькі темпи технологічного оновлення виробничих потужностей; посилення зовнішньої конкуренції; неконтрольоване розповсюдження хвороб тварин (спалахи африканської чуми свиней, пташиного грипу, бруцельозу тощо) та відсутність системи управління заходами біобезпеки; реорганізація територіальних органів Державної ветеринарної та фітосанітарної служби (фактично ліквідація служб ветеринарної медицини). І це ще не повний перелік причин, які спричиняють та посилюють деструктивні процеси у галузі вітчизняного тваринництва.

Починаючи з 2022 р. у представників агробізнесу фіксується зростання виробничих витрат, внаслідок ускладнення експортно-імпортних операцій, особливо логістичних, поява проблем з безперебійним постачанням електроенергії та постійні обстріли на прифронтових територіях, втрата виробничих потужностей на окупованих територіях тощо. Вказані причини призвели до істотного скорочення чисельності поголів'я тварин всіх видів, зменшення обсягів виробництва продукції тваринництва, деградації ґрунтів, ослаблення продовольчої безпеки, занепаду сільських територій (за даними Державної служби статистики України станом на 01.01.2022 р. у сільській місцевості проживало 12,5 млн осіб (30 % населення)), а від так, і до зниження конкурентоспроможності країни в цілому.

Подолання зазначених негативних тенденцій вимагає пошуку та імплементації дієвих інструментів формування сприятливих умов ефективного розвитку, а саме, відновлення виробничо-технологічного та економічного потенціалу виробників продукції тваринництва. Адже саме від стану діяльності вказаних суб'єктів залежить рівень продовольчої безпеки країни, темпи економічного зростання, рівень соціальної справедливості у розподілі національного блага між сільським та міським населенням, раціональність й екологічність природокористування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання сучасного стану розвитку галузі тваринництва, підвищення його економічної ефективності, виробництва конкурентоспроможної продукції тваринного походження завжди знаходилися в колі інтересів вітчизняних науковців. Так, наприклад, дослідженнями у галузі молочного скотарства займалися О.О. Іжболдіна, О.М. Карамушка, М.О. Сичова [2]. Вчені встановили, що збільшення обсягів виробництва екологічно-безпечних продуктів даного виду, а отже і рівня їх споживання серед населення, можливо лише за умови впровадження сучасних енерго- та ресурсозберігаючих технологій у процеси виробництва продукції молочного скотарства.

На основі проведених досліджень в галузях скотарства, свинарства та вівчарства А.А. Шевченко дійшла висновку, що сталий розвиток забезпечується за рахунок ефективної взаємодії технологічних, економічних, екологічних, соціальних та політичних факторів. При цьому особлива увага, як суб'єктів бізнесу так і держави має приділятися підтримці стартапів та підприємств, що займаються розробленням та впровадженням інноваційних моделей для аграрної галузі [3].

О.В. Лаврук та Н.А. Лаврук зауважують, що в Україні з кожним роком знижується інвестиційна привабливість галузі тваринництва, порушуються виробничі відносини між продуцентами, переробниками та збутовими мережами, до цих пір має місце недосконалість нормативно-правової бази відносно галузі тваринництва тощо. Поліпшити ситуацію, на думку науковців, можливо у результаті комплексної взаємодії держави та суб'єктів агробізнесу впроваджуючи при цьому лише інноваційні шляхи розвитку тваринництва [4]. В.А. Замлинський також поділяє дану позицію, проте наголошує, що нинішній розвиток аграрного сектору економіки України слід розглядати в контексті глобальної стратегії сталого та ефективного агропромислового виробництва. Автор підкреслює, що вітчизняний агробізнес має усвідомити наступне: отримання прибутків не є пріоритетною метою в межах цієї стратегії. Основна увага виробників має бути зосереджена

на забезпеченні продовольчої та екологічної безпеки, захищеності населення, що проживає на сільській території, гарантуванні якості та безпечності продуктів харчування, впровадженні ресурсозберігаючих підходів у діяльності підприємств, які спеціалізуються на виробництві та переробці аграрної продукції, а також на збереженні та покращенні екосистеми. Використання інноваційних механізмів має сприяти комплексному вирішенню екологічних проблем разом із підвищенням продуктивності агровиробництва [5].

Також дослідженнями ефективності функціонування галузі тваринництва займалися такі науковці, як: В.Я. Амбросов, П.С. Березівський, В.І. Бойко, М.П. Денисенко, М.В. Зубець, В.В. Липчук, М.Й. Малік, В.Я. Месель-Веселяк, П.Т. Саблук, І.В. Свиноус, О.М. Шпичак, В.В. Юрчишин та багато інших. Однак, зважаючи на вагомість висунутих теоретичних положень, висновків і практичних рекомендацій, трансформація економічних відносин потребує перегляду технологічних, соціально-економічних, управлінських, екологічних та інших аспектів, що стосуються зміцнення продовольчої безпеки, поліпшення інвестиційної привабливості галузі, створення робочих місць і підвищення соціальних стандартів для мешканців сільських територій. Враховуючи зазначене, вважаємо, що потреба проведення подальших досліджень у цьому напрямку є беззаперечною.

Метою статті є здійснення аналітичного огляду стану галузі тваринництва України в умовах трансформаційної турбулентності, а також напрацювання концептуальних підходів функціонування екологоорієнтовного механізму та систем управління розвитком тваринництва, враховуючи інноваційні та екологічні практики, з одночасною адаптацією до кліматичних змін.

Постановка завдання. Відповідно до встановленої мети дослідження нами були окреслені наступні завдання: визначити реальний стан розвитку галузі тваринництва на момент проведення дослідження; встановити причинно-наслідковий зв'язок між рівнем платоспроможності населення та

обсягами виробництва і споживання продукції тваринного походження; обґрунтувати концептуальні підходи щодо функціонування екологоорієнтовного механізму та систем управління розвитком галузі тваринництва в умовах глобальних трансформацій.

Методика дослідження та матеріали. Дане дослідження ґрунтується на основі наукових напрацювань провідних українських вчених у галузі тваринництва, законодавчих і нормативних актах України, а також звітах міжнародних організацій. У процесі проведення дослідження застосовано комплексний підхід, що об'єднав загальнонаукові та специфічні методи дослідження, а саме: системно-структурного аналізу, синтезу, порівняльного, економіко-статистичного та абстрактно-логічного аналізу. Вивчення соціальних та економічних складових розвитку галузі тваринництва проводилось шляхом співставлення вітчизняної політики та міжнародного досвіду. Додатково застосовувався інституційний аналіз у процесі оцінювання ефективності функціонування інститутів, які сприяють розвитку тваринництва.

Виклад основного матеріалу. В ході дослідження з'ясовано, що фактичний стан галузі тваринництва (за винятком птахівництва) за роки незалежності України не відповідає його потенційним можливостям та характеризується зниженням чисельності поголів'я більшості видів сільськогосподарських тварин. Так, зниження чисельності поголів'я ВРХ та коней в 2023 р. склало майже 80 % у порівнянні з 2000 р. (майже у 5 разів); корів – 77 %, (у 4,3 рази); поголів'я свиней, овець та кіз зменшилось вдвічі. При цьому збільшення чисельності птиці фіксувалось у 1,5 рази. Водночас скорочення чисельності населення склало від 30 % до 40 %. Так, в Інституті демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи Національної академії наук України припускають, що станом на 01.01.2023 р. чисельність населення України становила 28-34 млн.чол. [7] (рис.1).

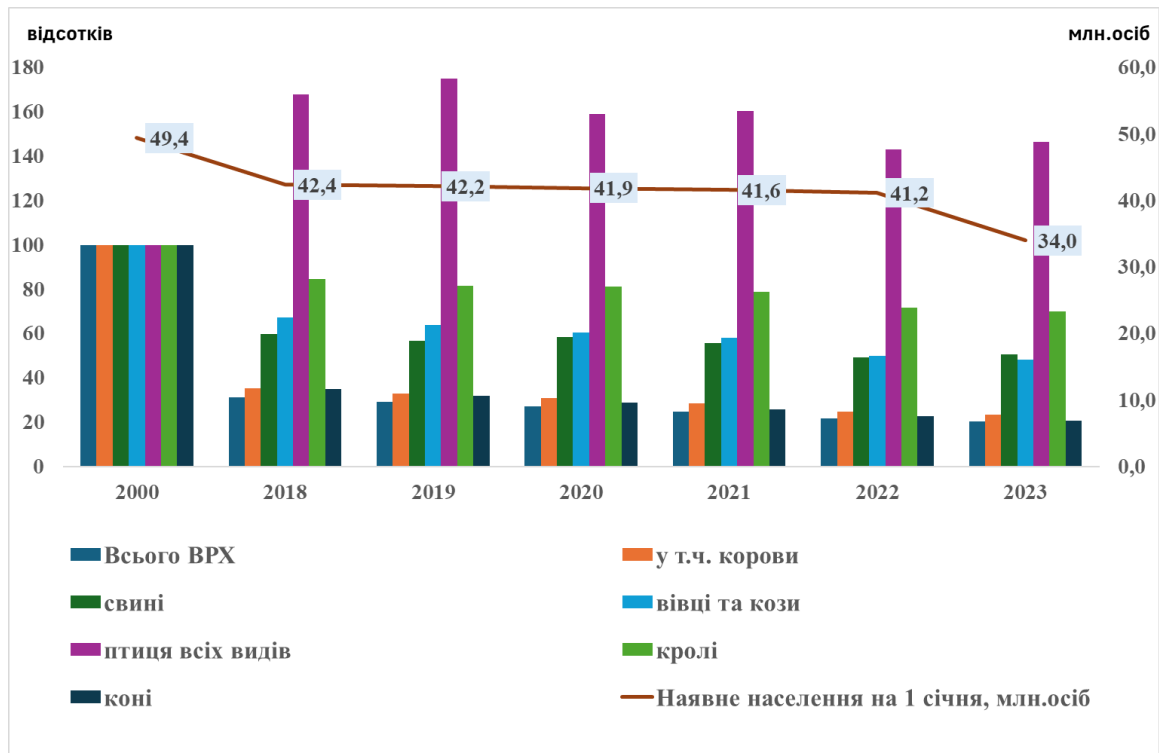

Рис. 1 Чисельність поголів'я тварин у господарствах усіх категорій в Україні у 2000-2023 рр., у відсотках до 2000 р., %

Джерело: розраховано і побудовано автором на основі [6, 7]

Отже, темпи зменшення поголів'я тварин суттєво перевищують темпи зменшення чисельності українців. Кінцевим наслідком є погіршення якості життя населення, особливо тієї частини, що проживає у сільській місцевості.

Поряд з цим, тенденції до зниження чисельності поголів'я тварин (табл. 1), обсягів виробництва, а отже і реалізації продукції тваринництва (табл. 2) в Україні лише поглиблюються.

Особливо показовим є майже повна втрата шовківництва – колись перспективного напрямку розвитку у вітчизняному аграрному секторі. Також занепокоєння викликає і той факт, що виробництво продукції конярства, бджільництва, кролівництва та звірівництва підтримується переважно поодинокими особистими селянськими господарствами. Дана ситуація свідчить про відсутність у країні системної прогнозованої підтримки виробників продукції тваринництва з боку державних та місцевих органів влади та низький рівень інвестиційної привабливості даної галузі.

Таблиця 1. Чисельність поголів'я тварин у господарствах усіх категорій в Україні у 2000-2025 рр., тис. гол.*

Показник	Роки									
	2000	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024 (очікуваний)**	2025 (прогнозований)**	2025 р. у % до 2018 р.
Всього ВРХ	10626,5	3332,9	3092,0	2874,0	2644,0	2307,1	2156,2	2029,5	1915,6	57,5
У т.ч. корови	5431,0	1919,4	1788,5	1673,0	1544,0	1352,8	1262,9	1177,7	1100,1	57,3
свині	10072,9	6025,3	5727,4	5876,2	5608,8	4948,3	5094,0	4482,7	3955,6	65,6
вівці та кози	1884,7	1268,6	1204,5	1140,4	1094,3	941,4	906,3	845,1	788,0	62,1
птиця всіх видів, млн гол.	126,1	211,6	220,5	200,6	202,3	180,5	184,7	186,4	188,2	88,9
кролі	5557,1	4700,0	4522,9	4504,7	4370,6	3975,5	3894,2	3510,3	3164,6	67,3
коні	701,2	244,0	224,4	202,0	180,8	159,1	144,8	123,4	105,2	43,1

* Джерело: сформовано автором на основі [6]

** Джерело: [8]

Таблиця 2. Обсяги виробництва та реалізації продукції тваринництва господарствами усіх категорій у 2018-2025 рр.*

Показник	Роки								
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024 (очіку- ваний)**	2025 (прогнозо- ваний)**	2025 р. у % до 2018 р.
Виробництво продукції									
Жива маса вирощування сільськогосподарських тварин, тис.т	3368,2	3445,5	3409,3	3329,8	2954,8	3102,9	3186,2	3284,3	97,5
- ВРХ, тис.т	564,7	556,4	537,5	475,1	388,4	399,9	350,3	307,2	54,4
- свині, тис.т	965,6	966,9	966,7	971,2	875,9	893,3	934,2	977,1	101,2
- вівці та кози, тис.т	29,1	26,3	24,4	24,6	19,1	22,3	20,5	18,8	64,6
- птиця всіх видів, тис.т	1770,2	1859,3	1845,7	1825,4	1641,2	1759,9	1856,9	1959,8	110,7
- кролі, тис.т	24,3	23,2	22,2	21,4	18,5	16,7	15,1	13,6	56,0
- коні, тис.т	14,3	13,4	12,8	12,1	11,7	10,8	9,2	7,8	54,5
Молоко, тис.т	10064,0	9663,2	9263,6	8714,0	7767,7	7267,1	7212,7	7174,6	71,3
Яйця, млрд шт	16,13	16,68	16,17	14,1	11,92	11,38	11,5	11,6	71,9
Вовна, тон	1908,0	1734,0	1573,0	1497,0	1237,0	1187,0	1087,0	1010,0	52,9

Продовження таблиці 2

Показник	Роки								
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024 (оціку- ваний)**	2025 (прогнозо- ваний)**	2025 р. у % до 2018 р.
Реалізація продукції									
Реалізація сільськогосподарських тварин у живій вазі, тис.т	3317,6	3493,6	3462,3	3391,2	3059,1	3210,0	3284,2	3374,5	101,7
- ВРХ, тис.т	609,9	626,4	586,5	526,8	455,1	468,2	409,3	358,2	58,7
- свині, тис.т	978,9	976,3	956,6	987,8	898,6	915,2	957,5	1001,8	102,3
- вівці та кози, тис.т	29,8	28,5	24,3	25,5	22,5	26,2	24,1	22,1	74,2
- птиця всіх видів, тис.т	1660,4	1825,8	1859,9	1817,6	1652,7	1772,8	1869,0	1971,1	118,7
- кролі, тис.т	24,3	23,2	22,2	21,4	18,5	16,7	15,1	13,6	56,0
- коні, тис.т	14,3	13,4	12,8	12,1	11,7	10,8	9,2	7,8	54,5
Молоко, тис.т	6111,3	5671,2	5689,0	5561,5	5051,3	4875,4	4925,1	4986,3	81,6
Яйця, млрд шт	8,5	8,8	8,4	6,5	5,4	5,2	5,4	5,7	67,1
Вовна, тон	448,0	369,0	323,0	276,6	219,5	218,5	188,6	168,2	37,5

* Джерело: сформовано автором на основі [6]

** Джерело: [8]

За прогнозами експертів Національного наукового центру «Інституту аграрної економіки» (далі ННЦ «ІАЕ»), до кінця 2025 р. в Україні очікується зменшення кількості сільськогосподарських тварин усіх видів порівняно з попередніми роками. Зокрема, поголів'я свиней може скоротитися на 12 % у порівнянні з минулим роком і на 35 % порівняно з 2018 р. до 4,0 млн гол. Водночас прогнозується і зниження чисельності ВРХ на 42,5 % відносно базисного року до 1,9 млн гол. Негативні тенденції також спостерігаються і у птахівництві – галузі, яка тривалий час була рушійною силою вітчизняного тваринництва (табл. 1) [8].

Фахівцями Київської школи економіки було визначено, що станом на 31.12.2023 р. сукупний обсяг збитків для держави через зниження чисельності поголів'я тварин склав 254 млн дол.США (спеціалістами не враховувалися збитки отримані у результаті зменшення обсягів виробництва продукції тваринного походження, які були зумовлені зниженням чисельності тварин). Вірогідна кількість втраченого поголів'я тварин у результаті

збройного протистояння Російської Федерації та України, склала 238 тис.гол. ВРХ, 544 тис.гол. свиней, 13 млн гол. Птиці та 131 тис.гол. овець і кіз [9].

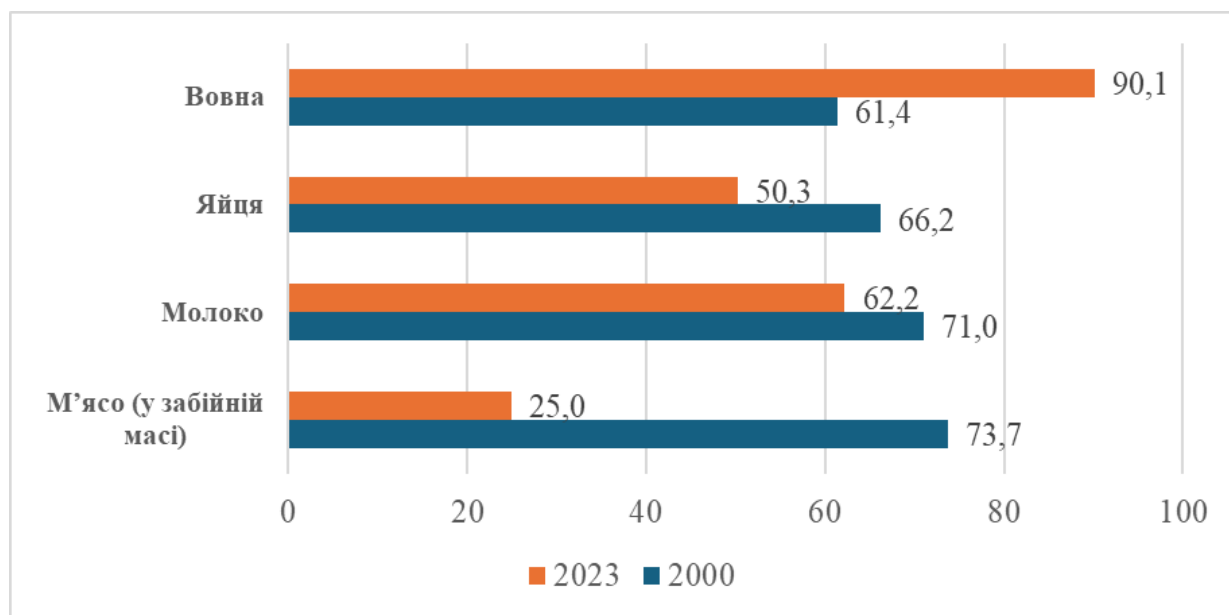

Рис. 2. Частка виробництва продукції тваринництва господарствами населення, відсотків до загального обсягу, %

Джерело: розраховано і побудовано автором на основі [6]

І хоча експертами ННЦ «ІАЕ» у поточному році прогнозується перевищення обсягів виробництва та реалізації продукції тваринництва у деяких галузях, навіть у порівнянні з 2018 р. (табл. 2), вітчизняне тваринництво все ще залишається значною мірою залежним від імпортних племінних ресурсів тварин. Зокрема, у молочному скотарстві частка імпорту становить 90 % (сперма, плідники), у свинарстві – 60 % плідників та 30 % маточного поголів'я, у промисловому м'ясному птахівництві – 95 %, а у яєчному – 84 %. При цьому питома вага господарств населення у структурі виробництва продукції тваринництва протягом останніх 20-ти р. перевищує 50 %, зокрема у виробництві молока – 62,2 %, яєць – 50,3 %, вовни – 90,1 %. Виключення становить виробництво м'яса у забійній масі – 25 % (рис.2). Дана ситуація негативно позначається на ефективності виробництва продукції тваринництва, її відповідності сучасним стандартам якості, конкурентоспроможності та на розвитку експортного потенціалу.

Крім того, частка доходу сільськогосподарських виробників у ціні, яку сплачують споживачі за продукцію тваринництва, не є достатньою для розширеного відтворення. Водночас розмір споживчої (кінцевої) ціни зменшує економічну доступність екологічно чистих і корисних для здоров'я продуктів харчування вітчизняного виробництва за науково-обґрунтованими нормами. Додатковий критичний вплив на сектор тваринництва у період військового часу здійснює нестійка економічна та соціальна ситуація, а також низький рівень концентрації капіталу в даній галузі [10].

Ці диспропорції зумовлюють:

- низькі обсяги виробництва і споживання продукції тваринництва, у першу чергу, білка тваринного походження. Наприклад, у 2021 р. у раціоні населення лише 30 % калорійності займали продукти тваринного походження, оптимальний показник – 55 %. Замість збалансованого виробництва м'яса різних видів сільськогосподарських тварин, основна доля припадає на м'ясо птиці, частка якого в загальному споживанні перевищує 50 %, при науково-обґрунтованій нормі – 24,4 % [6]. Крім того, в Україні тривалий період часу, недостатнім залишається обсяг споживання молока і молочних продуктів, а також риби та рибної продукції, що у довгостроковій перспективі негативно впливає на стан здоров'я населення [11];

- зменшення рівня сільської зайнятості та негативний вплив на соціально-економічний розвиток сільських територій. За останнє десятиліття чисельність зайнятого населення у сільському господарстві, у тому числі і у галузі тваринництва, в Україні зменшилась у кілька разів. Особливо негативна ситуація сформувалась у віддалених сільських громадах, де втрата робочих місць сприяла розвитку соціальної депресії, стресу, старінню населення та зниженню якості життя. Як наслідок, через зниження господарської активності у сільській місцевості негативного впливу зазнають і об'єкти соціальної інфраструктури: заклади дошкільної освіти, заклади середньої освіти, автомобільні дороги тощо, що у подальшому, призводить до поглиблення демографічної кризи. Наразі, українська молодь активно

залишає сільську місцевість у пошуках роботи (процеси міграції лише посилюються), що призводить до скорочення економічно активного населення та негативно впливає на економічний розвиток України. Повна або часткова ліквідація галузі тваринництва (ситуація розглядається на локальному рівні) спричиняє зниженню податкових надходжень до місцевих бюджетів, що у результаті призводить до скорочення обсягів фінансування соціальних програм або відмови від їх реалізації;

- зниження обсягів використання органічних добрив та вмісту гумусу в ґрунті. Зменшення чисельності поголів'я сільськогосподарських тварин призводить до втрати основного джерела органіки, що, у подальшому, негативно відображається на показниках родючості ґрунту та підвищенні залежності вітчизняних товаровиробників від хімічних добрив. У результаті зниження гумусу в ґрунті відбувається погіршення його структурної стабільності та втрата вологості, що у подальшому спричиняє процеси, які ведуть до зниження біорізноманіття та зменшення вуглецевої секвестрації, що в умовах зміни клімату є катастрофою глобального масштабу.

В цілому скорочення галузі тваринництва відображає негативні економічні тренди, формує серйозні екологічні та соціальні виклики для суспільства, а також має негативний вплив на родючість ґрунту. Кінцевий наслідок – погіршення загального здоров'я всієї екосистеми, частиною якої є населення.

Ключові напрями, що потребують трансформації:

1. Система виробництва продукції тваринництва, що охоплює технологію, управління, генетику тварин, ветеринарну медицину та цифровізацію тваринництва. Вкрай важливо, за сучасних умов економічного розвитку, державі та вітчизняним товаровиробникам зосередити свої зусилля на тому щоб технології виробництва стали екологічно безпечними, соціально прийнятними й економічно ефективними. З урахуванням природно-кліматичних умов України, найбільш прийнятним для цього є розвиток переважно малих за розміром тваринницьких ферм з поголів'ям до 100

умовних голів ВРХ. Наприклад, якщо господарство зосереджене на виробництві молока, має систему безприв'язного утримання тварин, роботизоване доїння, то обов'язковим для нього має бути наявність біогазової установки, локальної кормової бази, автоматизованого обліку продуктивності сільськогосподарських тварин і збуту (реалізації) кінцевої продукції через локальний обслуговуючий / виробничий / інший кооператив або на платформі онлайн-майданчиків. Крім того, необхідно сформувати централізовані реально діючі центри надання ветеринарних послуг на базі, наприклад, державно-приватного партнерства. Ключовою ціллю діяльності цих суб'єктів ринкових відносин має стати процес контролю здоров'я сільськогосподарських тварин (діагностика, лікування, профілактика хвороб тощо), а не власне збагачення за рахунок формування корупційних схем для «відмивання» коштів.

2. Зміна культури вживання продуктів тваринного походження для збалансованого харчування. Поширення та популяризація знань щодо необхідності продукції тваринного походження у забезпеченні збалансованого харчування та підтримці здоров'я населення.

3. Інформаційний та технологічний обмін тваринницькими практиками щодо безпечного впливу на навколишнє середовище. Обмін інформацією про сучасні практики та ініціативи для оптимального використання природних ресурсів і зменшення викидів парникових газів.

4. Зміна якості життя сільського населення шляхом формування класу фермерів. Фінансова, соціальна та інша форма підтримки дрібних селянських та фермерських господарств. Трансформація особистих господарств населення у суб'єкти підприємництва та поява зареєстрованого фермерства. Як наслідок, прогнозоване та контрольоване управління розвитком сільських територій.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Проведені дослідження свідчать, що сучасний стан розвитку галузі тваринництва України є критичним. Для поліпшення ситуації у даній галузі,

на наш погляд, необхідно обґрунтувати концептуальні підходи щодо функціонування екологоорієнтовного механізму та систем управління розвитком галузі тваринництва в умовах глобальних трансформацій, поєднуючи інноваційні та екологічні практики, з одночасною адаптацією до кліматичних змін. Саме ці питання і буде покладено в основу подальших досліджень.

Література

1. Global agriculture towards 2050. High Level Expert Forum – How to Feed the World in 2050. URL: https://www.fao.org/fileadmin/templates/wsfs/docs/Issues_papers/HLEF2050_Global_Agriculture.pdf (дата звернення: 05.05.2025)
2. Іжболдіна О.О., Карамушка О.М., Сичова М.О. Аналіз стану виробництва продукції тваринництва в Україні. *Ефективна економіка*. 2021. № 12. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2021/107.pdf (дата звернення: 05.05.2025)
3. Шевченко А.А. Стан розвитку тваринництва в Україні. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2022. Т. 7. № 2. С. 82-90.
4. Лаврук О.В., Лаврук Н.А. Тваринництво: стан та перспективи розвитку. *Агросвіт*. 2020. № 22. С. 9-15.
5. Замлинський В.А. Структурні перетворення галузі тваринництва в контексті глобальної продовольчої безпеки. *Економіка АПК*. 2019. № 4. С. 22-28.
6. Державна служба статистики України. Кількість сільськогосподарських тварин. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 10.05.2025)
7. Чисельність населення України варіюється від 28 до 34 мільйонів – демографи. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3692466-ciselnist-naselenna-ukraini-variuet-sa-vid-28-do-34-miljoniv-demografi.html> (дата звернення: 15.05.2025)

8. Лупенко Ю.О., Нечипоренко О.М., Людвенко Д.В., Грищенко О.Ю. Прогноз виробництва сільськогосподарської продукції в Україні у 2025 році (лютий 2025 року) / за ред. Ю.О. Лупенка, О.М. Нечипоренка. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2025. 54 с.

9. Про схвалення Концепції Державної цільової економічної програми розвитку тваринництва на період до 2033 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 31 січня 2025 р. № 76-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/76-2025-%D1%80#Text> (дата звернення: 20.05.2025).

10. Kravchenko O., Kucher A., Yanchuk T., Stavska Y. Methodology for assessing the harmony of economic relations between participants of the agrofood market. *European Journal of Sustainable Development*. 2020. Vol. 9, No. 2. P. 291-303. DOI: <https://doi.org/10.14207/ejsd.2020.v9n2p291>

11. Danko Y.I., Halynska A.V., Plotnytska S.I., Kornietsky A.V., Boblovsky A.Y., Kvyatko T. Competitiveness and price policy of Ukrainian agrarian enterprises for the production of organic products. *Espacios*. 2019. 40(3), 03-03.

References

1. FAO (2025), “Global agriculture towards 2050. High Level Expert Forum – How to Feed the World in 2050” available at: https://www.fao.org/fileadmin/templates/wsfs/docs/Issues_papers/HLEF2050_Global_Agriculture.pdf (Accessed 05 May 2025).

2. Iziboldina, O.O., Karamushka, O.M. and Sycheva, M.O. (2021), “Analysis of the state of livestock production in Ukraine”, *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 12, available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2021/107.pdf (Accessed 05 May 2025).

3. Shevchenko, A.A. (2020), "The state of livestock production in Ukraine", *Ukrains'kyj zhurnal prykladnoi ekonomiky ta tekhniky*, vol. 2, no. 7, pp. 82-90.
4. Lavruk, O.V. and Lavruk, N.A. (2020), "Th livestock farming: current state and development prospects", *Ahrosvit*, vol. 22, pp. 9-15.
5. Zamlynskyi, V.A. (2019), "Structural transformation of the livestock sector in the context of global food security", *Ekonomika APK*, vol. 4, pp. 22-28.
6. State Statistics Service of Ukraine (2025), "Number of the agricultural animals", available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 10 May 2025).
7. Ukrinform (2025), "The population of Ukraine varies from 28 to 34 million – demographers", available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3692466-ciselnist-naselenna-ukraini-variuet-sa-vid-28-do-34-miljoniv-demografi.html> (Accessed 15 May 2025).
8. Lupenko, Y.O., Nechyporenko, O.M., Liudvenko, D.V., and Hryshchenko, O.Y. (2025), *Prohnoz vyrobnytstva sil's'kohospodars'koi produktsii v Ukraini u 2025 rotsi (liutyj 2025 roku)* [Forecast of agricultural production in Ukraine in 2025 (February 2025)], NSC "IAE", Kyiv, Ukraine.
9. Cabinet of Ministers of Ukraine (2025), Order "Concept of the State Targeted Economic Programme for Livestock Development for the period up to 2033", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/76-2025-%D1%80#Text> (Accessed 20 May 2025).
10. Kravchenko O., Kucher A., Yanchuk T. and Stavska Y. (2020), "Methodology for assessing the harmony of economic relations between participants of the agrofood market", *European Journal of Sustainable Development*, Vol. 9, No. 2, pp. 291-303.
11. Danko Y.I., Halynska A.V., Plotnytska S.I., Kornietsky A.V., Boblovsky A.Y. and Kvyatko T. (2019), "Competitiveness and price policy of Ukrainian agrarian enterprises for the production of organic products", *Espacios*, vol. 40(3), pp. 03-03.

Стаття надійшла до редакції 02.06.2025 р.